

Dyrkning af nødder Hassel, valnød og spisekastanie

Lars Holmboe Westergaard og Hanne Lindhard Pedersen

Denne Grøn Viden beskriver de mest dyrkningsegne arter og sorter af nødder i Danmark. Der er lagt vægt på egnede plantesteder, plantesundhed, bestøvning, beskæring, høsttidspunkt og beskrivelse af sorter. Forhold omkring vanding og gødskning er beskrevet i Grøn Viden, Havebrug nr. 142, Plant et frugttre.

De omtalte arter er ikke alle nødder i botanisk forstand, men for nemhedens skyld vil de her blive omtalt som sådanne. Mange af sorterne kan være vanskelige at få fat på, det kan kræve henvendelse til specialplanteskoler eller konsulenter.

Hassel (*Corylus avellana*)

Hassel har været vildtvoksende i Danmark siden den indvandrede efter sidste istid og arten har i perioder haft stor ernæringsmæssig betydning for os mennesker. De dyrkede sorter stammer fortrinsvis fra Middelhavsområdet, hvor der allerede for flere hundrede år siden foregik et bevidst udvalg af de mest storfrugtede og højtydende sorter.

Hvor kan hassel dyrkes ?

Hasler kan vokse i de fleste egne af landet, men udbyttet er lavt på de mest udsatte steder. Områder med risiko for frost eller kraftig vindpåvirkning bør derfor undgås. På solrige og vindbeskyttede steder kan has-

Fig. 1 - Et hasselhegn kan danne en fin ramme om eksempelvis en legeplads

sel give et pænt udbytte af god kvalitet (fig. 1). Busken stiller ikke store krav til jordbunden. Det vigtigste er, at jorden sikrer en stabil vandforsyning sæsonen igennem. Til gengæld er hassel ikke så følsom over for højt grundvandsspejl som de fleste andre nødderarter, der må dog ikke stå klart vand på arealet i længere perioder. Reaktionsstallet (pH) i jorden bør ligge fra svagt sur til neutral.

På steder med meget vildt kan et hasselhegn med fordel startes i vækstrør (fig. 2).

Fig. 2 - Hasselhegn startet i vækstrør

Disse beskytter mod bid og gnav og virker positivt på planternes vandholdning i de første år efter plantningen.

Bestøvning

De fleste hasselsorter kan bestøve hinanden, men blomstringstiderne er ikke altid sammenfaldende, og det anbefales derfor at plante mindst tre sorter, hvis der ikke findes naturlige pollenkilder i nærheden. Det er især de senest fremkomne hunblomster, der kan mangle pollen, og sorter med sen udvikling af hanblomsterne er derfor ofte gode bestøvere. Hvis der i nærheden findes vilde hasselbuske, kan man i reglen regne med, at bestøvningsforholdene er i orden.

Blomstringen sker sidst på vinteren. De lange hanrakler, der har været synlige siden efteråret, strækker sig og frigiver deres pollen på solrige og lune vinterdage (fig. 3). Det eneste synlige

Fig. 3 - På lune vinterdage frigiver hasselraklerne deres pollen

af hunblomsterne er de fine røde støvfang, der strækker sig ud af blomsterknopperne (fig. 4). En sådan blomsterknop er normalt ophav til 1-4 hasselnødder, men flere kan udvikles, hvis forholdene tillader det, se også afsnittet om beskæring.

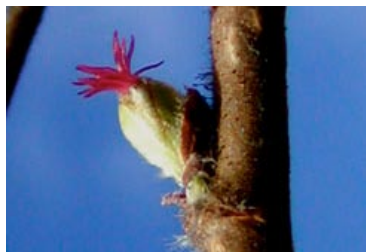

Fig. 4 - Af hunblomsterne ses kun det fine røde støvfang

Hård frost under blomstringen kan ødelægge blomsterne. Det er både han- og hunblomsterne, der skades, men hunblomsterne kan tilsyneladende strække sig i knopperne og igen blive modtagelige

Fig. 5 - Storfrugtet hassel podet på Træhassel

Fig. 6 -Plantage af podede, stammede hasler

for pollen, hvis noget sådant findes. Der er imidlertid år, hvor blomstringen ødelægges fuldstændigt, og høsten derfor helt udebliver.

Formering og beskæring

De storfrugtede hasselsorter formeres traditionelt ved nedkrogning, hvilket giver en stor busk eller et flerstammet træ. Af hensyn til pasningen og høst af nødder er det en fordel at have hassel på en enkelt stamme på ½-1 meter. Denne formning foretages, når træet er helt ungt, og sker ved at bevare det stærkeste skud og bortskære alle andre ved basis. Alle fremtidige skud fjernes helt ved stammen for at forhindre genvækst, dette gøres bedst med en spade.

En anden og nyere metode til opnåelse af stammeformen

er at pøde de storfrugtede hasselsorter på frøplanter af den Tyrkiske Træhassel (fig. 5). Herved fås et standardtræ uden problemer med rods kud. Podningen er lidt sværere end hos almindelige frugttræer og da træhaslerne har pælerod, stresses de let ved omplantning. Efter etableringen er det imidlertid et meget robust træ uden særlige krav til jordbunden (fig. 6).

På unge træer kan man med fordel afkorte årsskuddene i marts måned, når de små røde hunblomster kan erkendes. Blomsterknopperne findes især på den midterste del af årsskuddene og hvis man sørger for, at hvert årsskud ender med 4-6 blomsterknopper, skabes gode betingelser for frugtudvikling. Denne beskæringsform øger også antallet

af nødder pr. klase fordi plantens ressourcer dirigeres mod skudspidserne (fig. 7). Yderligere beskæring foretages for at holde kronerne lysåbne og derved fremme dannelsen af blomsterknopper. Dette sker ved bortskæring af gamle, tætte grenpartier ved basis.

Fig. 7 - Studsning af årsskud giver flere nødder i klaserne

Skadevoldere

Monilia

(*Monilia fructigena*)

Svampesygdommen Monilia kan være stærkt ødelæggende i fugtige somre. Den grønne has, der omslutter nødden, brunfar-

ves og kakaobrunt væv ses inde i nødden, hvor kernen skulle have været. Angrebne nødder afkastes tidligt. Der er stor forskel på sorternes modtagelighed. 'Lang Tidlig Zellernød' er en af de mest følsomme.

Hasselbakteriose

(*Xanthomonas arboricola*)

Angrebene varierer stærkt fra år til år og er værst i varme fugtige somre. Symptomerne er sortbrune vanddrukkne pletter på has og nødder. Bladene reagerer med talrige små brune pletter og smågrene visner og knækker. Sygdommen er vanskelig at forebygge og bekæmpe.

Nøddesnudebiller

(*Curculio nucum*)

Dette insekt er ansvarlig for de velkendte orm i nødder. I juni måned lægger de voksne biller æg i de umodne nødder. Larverne lever af den voksende kerne og forlader sidst

på sommeren nødden gennem et hul i siden. I jorden forpubber larverne sig for til foråret at fremkomme som voksne biller (fig. 8). Tykskallede nødder som 'Halleske Kæmpe' er mindre tilbøjelige til at blive angrebet. Fritgående høns under træerne og mekanisk ukrudtsbekæmpelse reducerer angreb af nøddesnudebiller, fordi nedfaldne larver og pubber i jorden spises eller ødelægges.

Hasselknoppalmider

(*Phytoptus avellanae*).

Symptomerne minder om de tilsvarende angreb hos solbær. Miderne overvintrer inde i knopperne, der svulmer op til ærte- eller i sjældnere tilfælde druestore kugler. Ved løvspring forbliver de angrebne knopper forkrøblede, og miderne forlader disse for at indtage nye knopper på årsskuddene. Den mest nærliggende løsning til forebyggelse af angreb er at dyrke mindre modtagelige sorter som 'Lambert Filbert', der sjældent angribes. Resistens mod denne skadevolder er et gennemgående forædlingsmål.

Gnavere

(*Rodentia*)

Egern holder meget af nødder og kan lokalt reducere udbyttet betragteligt. Mange glæder sig dog over det smukke dyr og accepterer et vist tab. Ægte mus, som skovmus og halsbåndmus, er gode til at klatre og kan starte høsten i god tid inden nødderne

Fig. 8 - Nøddesnudebiller

er modne. Spisningen foregår især om natten og kan i museår betyde, at buskene ved modenhed er næsten ribbede. Redekasser for natugle og tårnfalk er en god idé, ligesom udkigsposter og høje pæle, hvorfra rovfuglene kan overskue arealet.

Sortsbeskrivelser

Frøformerede vilde hasler fås ofte til en meget billig pris. Planterne anvendes til skovbryn og hegn, og deres udbytte er ca. 10% af de bedste af de storfrugtede sorter. Til havebrug bør man derfor ikke tøve med at købe de dyrere, sortsægte planter (fig. 9).

'Lambert Filbert'

(synonym 'Lang Spansk')

Sorten regnes for at være den mest dyrkningsværdige i Danmark. Busken er kraftig og opretvoksende, frugtbar og sund. Blomstringen sker omtrent midt i sæsonen. Nødderne måler ca. 11 x 16 x 28 mm og sidder godt fast i den lange rørformede has (fig. 10). Kernen fylder skallen godt ud og er af god smag. Sorten egner sig til plukning med has til dekorationsbrug, hvilket er en stor afsætningsmæssig fordel. Sorten er mindre modtagelig for hasselknopgalmider.

'Lang Tidlig Zellernød'

(synonym 'Lang Zeller', 'Tidlig Zeller')

Sorten anbefales for det meget store udbytte. Buskene er middelkraftigt voksende og med

Fig. 9 - Storfrugtede hasler kan være meget frugtbare

Fig. 10 - 'Lambert Filbert'

Fig. 11 - 'Lang Tidlig Zellernød'

Fig. 12 - 'Waterloo'

en noget rodet grenbygning. Blomstringen sker tidligt og sorten er derfor ikke ideel som bestøver for 'Lambert Filbert'. Nødderne måler ca. 15 x 17 x 24 mm og hasen er kort og løs, således at de fleste nødder falder fri ved modenhed (fig. 11). Modtagelig for svampesygdommen Monilia.

'Waterloo'

(synonym 'Gustavs Zeller')

Sorten minder på flere måder om 'Lang Tidlig Zellernød', men buskene er mere sunde og nødderne af finere kvalitet (fig. 12). Udbyttet er det højst målte i Danmark. Sorten synes at fortjene en større udbredelse end tilfældet er.

'Atlas'

(synonym 'Romersk Nød').

Sorten angives ofte at blomstre for tidligt for en vellykket bestøvning, men i sortsforsøg har den givet pæne udbytter. Nødderne er runde og kantede og hasen omtrent af same længde som nødden. Sorten fortjener nærmere afprøvning til privathavebrug.

'Emoa 1' er en ny hollandsk sort der giver helt runde hasselnødder af meget fin kvalitet. Hasen er på længde med nødden og udbyttet ser ud til at være højt. Sorten fortjener nærmere afprøvning til privathavebrug.

Af andre sorter, der af og til er i handelen, kan nævnes

'Cosford', 'Halleske Kæmpe', 'Merveille de Bollwiller' og 'Nottingham Prolific'. Flere af disse har gode dyrkningsegenskaber, men udbytterne er ikke på højde med de foran nævnte. Flere sorter dyrkes desuden som prydbuske, troldhassel, blodhassel og guldhassel er nok de mest kendte. Disse bør være rodægte, eller podet på Tyrkisk Træhassel. Podning på vildhassel giver store problemer med rods kud. Prydhaslerne giver alle et lille udbytte af små, men dog brugbare nødder.

Valnød (*Juglans regia*)

Den almindelige valnød var oprindeligt hjemmehørende i Persien, men har ved menneskets hjælp spredt sig så langt mod nord som Danmark og det vestlige Norge. Her er det dog ikke normalt, at træerne forvildes, dvs. selvsås i naturen. Valnød er et stort skulpturelt træ (fig.13).

Hvor kan valnødder dyrkes?

Som med hassel gælder det, at valnød kan overleve på vindudsatte steder, men udbyttet er under disse forhold minimalt. Områder med hård frost bør ligeledes undgås da træerne er kuldefølsomme. Valnød er ikke sart med hensyn til jordbundsforhold, men træet er dybtrodet og derfor er dybmuldet jord en fordel. Reaktionstallet i jorden bør ligge i nærheden

Fig. 13 - Et valnøddetræ giver haven karakter

Fig. 14 - Podede valnøddetræer kommer hurtigt i bæring

af det neutrale, og jorden skal kunne sikre en stabil vandforsyning sæsonen igennem. Der bør ikke gødes efter Skt. Hans af hensyn til vækstafslutningen.

Frøplante eller podning?

Valnød er særdeles svær at pøde, da sammenvoksningen bedst sker ved 25-27 °C. Derfor er podede træer relativt dyre i indkøb og udvalget er ikke stort. Af samme grund er de allerfleste træer i Danmark frøplanter. Disse kan give nødder af udmærket kvalitet, men bæringen tager generelt 10 – 15 år om at komme i gang, og man kender ikke udbyttens niveau og kvaliteten af nødderne på forhånd. Derfor står man sig bedst ved at anskaffe et podet træ af en kendt sort, specielt hvis pladsen i haven er trang. Podede træer kan bære frugt i en meget ung alder (fig.14).

Bestøvning

Valnødder er selvbestøvere, og mange isolerede træer giver et fint udbytte. Hos nogle udvikles hun- og hanblomsterne dog på så forskellige tidspunkter, at bestøvning ikke er mulig. Derfor er det sikrest at plante to forskellige sorter, hvis pladsen tillader det (fig.15). Overførsel af pollen sker med vindens hjælp, og der kræves ikke bier for at sikre god bestøvning.

Beskæring

De fleste valnøddetræer får lov at udvikle sig til store fuldkro-nede træer, men der er intet til hindring for at holde træet mindre ved beskæring. Denne bør altid foregå mens træet har fuldt udfoldet løv. Især i perioden januar til juni bør man undlade at beskære, da valnød her bløder stærkt ved såring. Det tilsigtes at holde kronen lysåben, og således skabe gode betingelser for dannelse af blomsterknopper. Træformning bør så vidt muligt foretages på unge træer.

Fig. 15 - Flere sorter på samme plads fremmer frugtsætningen

Høst og tørring

I løbet af oktober er valnødderne modne og falder af træerne, gerne i forbindelse med kraftig blæst. Hos de bedste af sorterne falder nødderne helt rent ned, uden rester af den grønne skal. Sent modnende sorter har tendens til at beholde hele eller dele af skallen på, hvilket besværliggør anvendelse af nødderne betydeligt. Efter høsten er det afgørende at nødderne tørres hurtigt, da de ellers mugner. Tørringen sker bedst i et lunt og ventileret rum udbredt på aviser, eller i netsække. Det har været brugt at skylle nødderne i en opløsning af Klorin eller Atamon, men ved hurtig nedtørring er dette som regel ikke nødvendigt. De friske nødder kan også knækkes og nedfryses.

Skadevoldere

Bladgalmider

(*Aceria tristriatus*).

Valnød er generelt et sundt træ i Danmark, men ofte ses angreb af bladgalmider, der erkendes som talrige bobler af varierende størrelse på bladens overside. Angrebene er uden betydning for træets trivsel.

Valnødderbakteriose

(*Xanthomonas juglandis*).

I år med vådt og køligt vejr under løvspring kan denne bakteriesygdom være ødelæggende for de nye skud, blade og frugter. Symptomerne er

små sorte pletter, der breder sig til større sammenhængende områder (fig.16). Angrebne frugter aborteres ofte. Bakterierne overvintrer i tilsyneladende sunde knopper, og sygdommen er vanskelig at forebygge.

Fig. 16 - Valnødderbakteriose

Valnøddebladplet (*Marssonina juglandis*).

Svampesygdom, der i udseende minder om bakteriose, men skaber mere udbredt blad- og frugtfald. Symptomerne viser sig sidst i maj og er ligeledes værst i fugtigt vejr. Svampen overvintrer i visent løv. Foranstaltninger til nedbrydning eller bortskaffelse af overvintrende løv forebygger angreb.

Sortsbeskrivelser

'Grøndal'

Udvalgt i den første danske valnøddeundersøgelse i slutningen af 1930'erne, og har siden været podet i nogle få danske planteskoler. Træet bliver stort og producerer middelstore valnødder med en tynd skal og

gode kerner uden bitter kernehinde. Af og til i handelen.

'Klosternød'

Ligeledes dansk udvalgt sort fra 1930'erne. Har været opformeret ved podning. Pænt udbytte af middelstore valnødder med god lukning og kerner af fin kvalitet. Af og til i handelen.

'Geisenheim 139' (G139)

Vinder af den første store tyske valnøddeundersøgelse i Geisenheim. Sortens store fortrin er at de fine mellemstore valnødder kommer helt rent ned fra træet ved modenhed. Kernerne er lyst strågul og smager mildt og behageligt. Træet vokser kraftigt og kan som ungt fryse lidt tilbage i skudspidserne. Problemet er dog ikke stort. Podes i Tyskland.

'Broadview'

En canadisk sort, som har fået nogen udbredelse i Holland og nu også Danmark. 'Broadview' er nok vor mest hårdføre valnød, væksten afsluttes tidligt og frostskafer ses sjældent. Samtidig er den blandt de mindste træer, omtrent halvt så stor som almindelige frøplanter. Sortens største svaghed er, at nødderne modner lidt sent for vores klima og at kernehinden af nogle opleves som bitter i smagen. Af og til i handelen importeret fra Holland.

'Buccanner'

En hollandsk sort, som der endnu ikke er mange erfaringer med her i landet. Sorten er medtaget, fordi den anbefales i Holland og af og til er i handelen i Danmark. Væksten er kraftig og opret. Udbyttet beskrives som højt og kvaliteten god.

Spisekastanie

(*Castanea sativa*)

Spisekastanie kaldes også ægte kastanie og må ikke forveksles med hestekastanie, der tilhører en anden slægt og er svagt giftig. De nærmeste slægtninge til spisekastanie i Danmark er eg og bøg.

Hvor kan spisekastanier dyrkes?

Spisekastanie vokser vildt i landene omkring Middelhavet og er i Danmark et godt stykke over sin naturlige nordgrænse. Derfor bør træerne af hensyn til høsten fortrinsvis plantes på de luneste og mest beskyttede steder (fig.17). Selve træet er forbavsende hårdført og vokser selv tæt på vestkysten, men under sådanne forhold må man ikke forvente spiselige kastanier. I strenge isvintre kan barken skades af frost.

Jordbundsforhold

Spisekastanier holder af sur jord og må derfor ikke tilføres kalk. Ved for højt reaktionstal i jorden har træerne svært ved at optage næringsstoffet

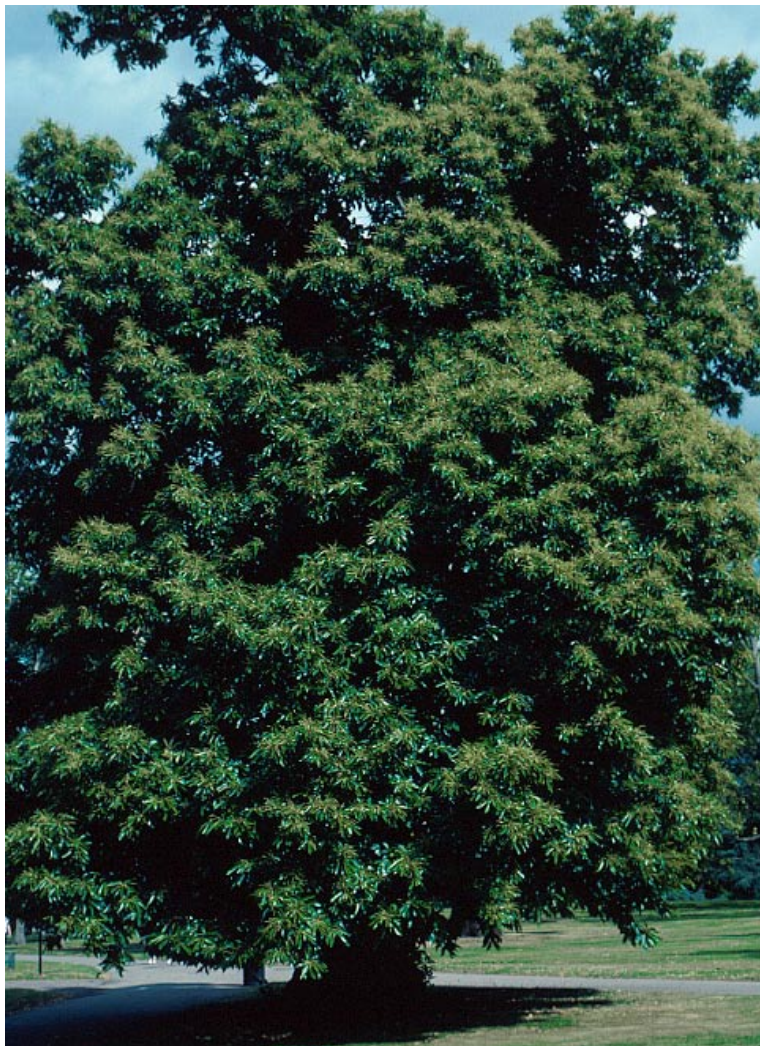

Fig. 17 - Spisekastanje kan blive et stort, majstætisk træ

mangan og reagerer med små gulspættede blade og langsom vækst. Problemet kan afhjælpes med diverse surbundsgødninger.

Bestøvning

Spisekastanier er fremmedbestøver, og det er derfor

nødvendigt at plante mindst to forskellige sorter. Hvis der i forvejen findes et gammelt frøformeret træ i nærheden, kan man regne med dette til bestøvning af et yngre podet træ af en storfrugtet sort. Bestøvningen sker med hjælp fra især bier og fluer, og det

har derfor betydning at vejret er lunt og tørt i blomstringstiden, der strækker sig fra sidst i juni til først i juli. Under blomstringen afgiver hanblomsterne en karakteristisk krydret duft, der af nogle opfattes frastødende, af andre som behagelig (fig. 18).

Fig. 18 -Spisekastanjer afgiver en karakteristisk lugt under blomstringen

Skadevoldere

Den værste svøbe i kastanie dyrkningen er den asiatiske kastaniekræft (*Cryphonectria parasitica*) der har etableret sig i såvel Europa som USA. Der er tale om en grensvamp der danner kræftsår, ikke ulig frugttræskræft i æbler, men svampen er så aggressiv, at det oftest ender med træets død. Så vidt vides er kastaniekræften ikke påvist i Danmark. Vi ser ligeledes ud til at være forskånet for de skadedyr, der plager dyrkningen i sydligere lande. Der er især tale om arter af snudebiller, hvis larver lever af kernerne og gnaver de karakteristiske ormehuller, der kendes fra importerede kastanier.

Fig. 19 - Tre spisekastanjer pr. kapsel er det mest almindelige

Høst

Ved modenhed i oktober falder kastanierne ned, helt eller delvist frigjort fra den piggede kapsel (fig. 19). I modsætning til andre nødder må kastanierne ikke tørres og det er en misforståelse at markedsføre disse i åbne kasser. Herved mister de hurtigt deres brugsværdi. Korrekt opbevaring er i lukket emballage på køl. En

lille måned i køleskab synes at gøre dem lettere at pille efter ristning. Ved lagring til hen på foråret begynder kastanierne at spire og taber herved i værdi.

Andre anvendelser

Kastanietræerne skattes af bier, og det sene blomstrings-tidspunkt passer ideelt til bisamfundenes udvikling. Den

fremkomne honning er mørk og fyldig og afsættes som et specialprodukt. Træerne giver desuden værdifuldt pollen til opfodring af biyngel.

Sortsbeskrivelser

Det er de færreste frøplanter, der formår at danne frugter af tilfredsstillende kvalitet. Sådanne træer regnes selv i Middelhavsområdet for at være upålidelige i udbytte og kvalitet. Der er derfor behov for introduktion af navngivne sorter med et lille varmekrav til bestøvning og frugtudvikling. Engelske sortsforsøg peger på, at sorterne 'Marigoule' og 'Rousse de Nay' egner sig godt til nordlige himmelstrøg og foreløbige afprøvninger i Danmark synes at bekræfte dette. Der markedsføres af og til podede træer i Danmark.

Andre arter

Langt de fleste arter af nødder, der dyrkes i verden, kræver varmere klima end vi kan tilbyde i Danmark. I valnøddeslægten findes dog flere hårdføre arter, af hvilke et par stykker dyrkes for nøddernes skyld. (fig. 20).

Fig. 20 - *J. mandschurica*, *J. ailantifolia cordiformis*, *J. cinerea*, *J. regia*, *J. nigra*, *J. major*

Hjertenød

(*Juglans ailanthifolia cordiformis*)

Hjertenød er egentlig en variant af den Japanske valnød. Den er ikke frøstabil og må

Fig. 21 - Klase af hjertenødder

Fig. 22 - Frugter af hjertenød

opformerer ved podning. Træet er mere sundt og hårdført end almindelig valnød og trives godt i Danmark. Nødderne sidder i klaser og falder af træet med den grønne skal på (fig. 21). Efter tørringen fjernes skallen let og nødderne kan lagres i årevis uden at harske (fig. 22). Flere af sorterne er lette at knække og få hele kerner ud af. Smagen er mild og vurderes i blindtests at ligge over smagen af almindelige valnødder. Hjertenød er tolerant overfor svær lerjord og fortjener en nærmere afprøvning her i landet.

Sort Valnød

(*Juglans nigra*)

Sort Valnød fra USA er i sit hjemland et værdifuldt skovtræ, hvis ved kan afsættes til særdeles gode priser. Nødderne er tykskallede og anvendes til bagværk, hvor den karakteristiske smag skattes. Der findes navngivne podede sorter med højt udbytte og tyndere skal end hos frøplanter. Anvendes ofte som grundstamme for almindelig valnød.

Tyrkisk Træhassel

(*Corylus colurna*)

Tyrkisk Træhassel findes vildtvoksende i syd-østeuropa. Det er et smukt enstammet træ med gennemgående akse og lys, korket bark (fig. 23). Træet er populært som allétræ i Europa og USA. Nødderne er små og tykskallede og der-

for ikke så interessante, men hybrider med de storfrugtede hasler (kaldet Trazels) kan have interesse.

Mandel

(*Prunus dulcis*)

Mandel dyrkes af og til med held i haver i Danmark, men den meget tidlige blomstring om foråret gør frugtsætningen særdeles usikker.

Mandelfersken

(*Prunus x amygdolopersica*)

Mandelfersken er en hybrid mellem mandel og fersken. Træet minder meget om mandel, men er mere hårdført og derfor mere dyrkningssikkert under danske forhold.

Fig. 23 - Tyrkisk Træhassel er et smukt pyramideformet træ

Grøn Viden indeholder informationer fra Danmarks JordbrugsForskning.

Grøn Viden udkommer i en mark-, en husdyr- og en havebrugsserie, der alle henvender sig til konsulenter og interesserede jordbrugere.

Abonnement tegnes hos
Danmarks JordbrugsForskning
Forskningscenter Foulum
Postboks 50, 8830 Tjele
Tlf. 89 99 10 28 / www.agrsci.dk

Prisen for 2005:
Markbrugsserien kr. 272,50
Husdyrbrugsserien kr. 225,00
Havebrugsserien kr. 187,50.

Adresseændringer meddeles særskilt til postvæsenet.

Michael Laustsen (ansv. red.)

Layout og tryk:
DigiSource Danmark A/S

ISSN 0903-0719

Forfattere:

*Lars Holmboe Westergaard
Rynkeby Hestehave 42
5300 Kerteminde*

*Hanne Lindhard Pedersen
Afd. for Havebrugsproduktion
Forskningscenter Årslev*

Forsidefotos:

a) Når hasselnødderne kan drejes i haserne er de klar til høst. b) Veludviklet kerne i dansk valnød. c) Frugt fra 7 af valnøddeslægtenes mange arter. d) I gode somre modnes spisekastanierne i Danmark.

Fotoophav:

*Lars Holmboe Westergaard:
Forside + 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14,
15, 19, 20 og 22.*

*Janne Baunhøj, Dansk Skovforening:
3 og 4.*

Hanne Lindhard Pedersen: 1 og 13.

WWW: 8, 16, 17, 18, 21 og 23

Grøn Viden

Faktaboks

Privathavebrugets Frugt- og Bærudvalg har været initiativtager til denne GRØN VIDEN, og publikationen har modtaget støtte fra Niels Esbjergs Mindefond. Privathavebrugets frugt- og Bærudvalg er sammensat af konsulenter fra Det Danske Haveselskab og Kolonihaveforbundet i Danmark, samt repræsentanter fra den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og fra Danmarks JordbrugsForskning.

Vi takker Professor Jørgen Vittrup Christensen for gennemlæsning af manuskriptet. Meget af arbejdet med hassel og valnødder i Danmark bygger på arbejde udført af Jørgen Vittrup.

Se også tidligere publikationer:

Lindhard Pedersen, H. 2001. Plant et Frugtt træ, Grøn Viden, Havebrug nr. 142

Vittrup, J., 2001. Valnøddetræer i Danmark. DJF rapport, Havebrug, nr. 20, 15 pp. 64.

Westergaard, L. 2000. Fremtidens valnødder. Praktisk Økologi, 2000(6):12-13.

Vittrup Christensen, J., 1998. Dyrkning af valnød. Grøn Viden, Havebrug, nr. 117, 4 pp.

Vittrup Christensen, J., 1996. Få has på nødden. Frugt & Bær 25, 102-103.

Westergaard, L. 1996. Hassel på stamme. Kvartalskr. IPPS-Danmark, 1996(2):43-46.

Westergaard, L. 1996. Dyrkning af hassel. Praktisk Økologi, 1996(6):6-7.

Westergaard, L. 1996. De Asistiske Træhasler, Dendrologisk Forenings Årsskrift, 1996:53-61.

Kühn, B.F. & Christensen, J.V., 1991. Dyrkning af hassel. Grøn Viden, Havebrug nr. 67, 6 pp.

Vittrup Christensen, J., 1981. Dyrkning af hassel. Frugtavlren 10, 53-55, 88-92.